

gyakat, beleértve azt a ruhafelsőt is, amelyben Erzsébetet meggyilkolták. Ezt a királyné halála utána „kedvenc gyermeke”, Mária Valéria kapta meg, aki 1899. április 16-án ezt írta a naplójába: „Gótikus ereklyetartót csináltattunk, hogy benne a Mama szeptember 10-éről megmaradt ingét, mely a szűrés és a vér nyomait viseli, a kápolnában megőrizzük. (...) régen nem éreztem ilyen közel magamhoz a Mamát.”¹² A „magyar királykisasszony” a még számára oly kedves kegytárgyról is lemondott, mert úgy ítélte meg, hogy annak Magyarországon a helye. Az Emlékmúzeum a II. világháborúban megsemmisült, azonban jó néhány tárgyat sikerült kimenteni onnan, beleértve ezt a fekete ruhafelsőt is, amelyen még ma is láthatóak azok a vércseppek, amelyek királynénk magyarul érző szívéből csordogáltak ki.

Felhasznált forrás a lábjegyzetben szereplő korabeli dokumentumokon, naplókön és visszaemlékezéseken kívül a királyné egyik első életrajzírójának, Corti Egon Cäsar grófnak a könyve (*Erzsébet*. Révai Kiadás, Budapest, 1935), amelyet Erzsébet családjának és környezetének magán levéltáraiban őrzött dokumentumok, levelezések felhasználásával készített.

A képek jogtulajdonosai: Az írásban található régi képek az Osztrák Nemzeti Múzeum tulajdonában állnak és a jóváhagyásukkal kerültek a cikkben felhasználásra. (A képek módosítva – vágva és minőségükben javítva – lettek.) A ruhák másolatairól készült képeket az Abbáziában-Opatiában rendezett kiállításon a cikk szerzője készítette.



Erzsébet királyné Benczúr Gyula posztumusz festményén. A portrét Ferenc Józseftől a hűséges magyar „felolvasónő”, Ferenczy Ida kapta ajándékba. (A király Festetics Mária udvarhölgynek is készítettett egy posztumusz festményt.) Az eredeti kép ma – Ida jóvoltából – a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona. Ez, az erről készült fénykép az Osztrák Nemzeti Könyvtár tulajdona, No.: Pf 6639 E 103/1.

¹² Mária Valéria főhercegnő, Erzsébet királyné kedvenc lányának naplója 1878–1899. Válogatta és sajtó alá rendezte Martha és Horst Schad. Gabo Kiadó, 2001.

N. Fodor Iza Óra

Mutatói minden napon
sétálgatnak egy körlapon.
Hárman vannak, jóbarátok,
vitát köztük sosem láttok!

Egyik kicsi, lassan halad, másik
hosszú, szinte szalad.
Harmadik percenként szökken,
útjuk végtelen, nem csökken.

Létezik ezernyi fajta,
számot sem mindig látsz rajta. Van,
hogy ketyeg és van néma. Jelez, ha
kelés a téma.

Megtaláljuk karon, polcon,
úgy jár Győrben, mint Miskolcon.
Templomtornyok fontos éke,
napjainknak bölcs mértéke.

Homok is pereghet benne, vagy
elbújik mellényzsebbe. Egy a
lényeg, egy mi közös, léptük
örök és körkörös.

Árnyék

Virágmintás a tapéta
felvidító margaréta.
Kis virágok sziromarca
szemem, arcom simogatja.

Míg a szoba fényben úszik,
árnyak sora még nem kúszik.
Amit látok, minden igaz
mosolyból nem csorbul grimasz.

De ha a Nap megy aludni,
tőle nehéz szabadulni.
Szobámban hívatlan lakó
eltakarja mind, mi való.

Megjelenik, elnyújtózik,
mindenhova behúzódik.
Árnyék, tudom, az a ludas,
az a zsvány potyautas!

Nem kérdezi lámpa, asztal:
Hát téged meg ki marasztal?
Mikor a lámpát leoltjuk,
csendben tűrik sötét foltjuk.

Egy megoldás van ellene,
lassan aludni kellene.
Szemem szorosan bezárom,
jöjjön árny nélküli álom.

Táncoló

Jobbra lépek, balra lépek
libben szoknyám fodra,
ha perdülök, jöjj közelebb,
várok tárt karodra!

Kéz a kézben ringatózva
vezet most a dallam
tetőfokán ritmus, jókedv,
koppán-toppan talpam.

Időnek múlását jelzi arcom
enyhe pírja, muzsikál a
szívem is már, és a lábam
bírja.

Szemünk néha összevillan,
mintha titkot súgna, parázs
öröm belőlünk bár soha el
ne múlna!

Madarász Imre

Fiam, Káin

Pascoli-vers Sissi gyilkosáról

Költemény egy merénylőhöz? Óda egy politikai gyilkoshoz, aki a történelem egyik legnépszerűbb asszonyát, Erzsébet osztrák császárnét és magyar királynét, I. Ferenc József feleségét, a máig kultusz övezte Sissit ölte meg? *A genfi börtönben* (*Nel carcere di Ginevra*, 1898) különös alkotás.¹ Szerzője életművében is: Giovanni Pascoli, a modern olasz líra atyja, az „árkádikus” dekadentizmus mestere, a „kisgyermek”-poéta, a kis dolgok, „szerény tamariszkuszok” után szokatlanul zord témához nyúlt.² Dantei terzinákban írott, tíz fejezetből, kilencven sorból álló kompozíciója *Ódák és himnuszok* (*Odi e inni*, 1906) című kötetében látott napvilágot, az *Ódák* (*Odi*) részben. Magyarul két fordítása ismert: Rónai Mihály Andrásé nem „szép hűtlen”, csak hűtlen, a végén durva félrefordítással;³ Baranyi Ferencé méltó az eredetihez, ami természetesen nem jelent „szolgai”, szó szerinti áttételt, hanem költői „újraélesztést”.⁴ Az alábbiakban a Baranyi-magyarítást választottuk.

Ahhoz képest, hogy a költemény „azon melegében”, rögtön a császárné ellen 1898. szeptember 10-én – a genfi Beau-Rivage szálloda és a tavi hajóállomás között, a Mont-Blanc sétányon – elkövetett merénylet után íródott, feltűnő, hogy mennyire nem az akkoriban világméretű felháborodás, zaklatottság, indulatosság, harag jellemzi. Éppen ellenkezőleg: a szenvedélyeket, a gyűlöletet, a bosszúvágyat igyekezett mérsékelni a belátással, a szánalommal, az irgalommal. Emelkedettségében, olykor ünnepélyességében tagadhatatlanul van valami ódai, de már a kritikusok egy része által felfedezni vélt „vátieszi” hangot – a Carduccitól örökölt, s talán D’Annunzióval vetélkedő nemzeti költőszerep-vállalást – e sorok írója éppúgy későbbi fejlemények („visszafejlődés”) retrospektív visszavetítésének találja, mint a horatiusi modell „belelátását” Pascoli latin (és latin nyelvű) poézise fényében.⁶

A „szelidítés”, a „mérséklés” szándékának eszköze a „köztes beszélő” beiktatása, akinek a költő egy ige („– parlò –”, Baranyinál: „És szólt.”) betoldásával „adja át a szót” rögtön az első sorban. A beszélő egy fiktív „ismeretlen férfi” (uomo ignoto, Baranyinál „névtelen”): a fogoly merénylő általa sem ismert apja. A névtelenség ettől fogva végig vonul a „műegészen”: a gyilkos anarchista-kommunista (aminek önmagát ismételtelen nevezte?) Luigi Lucheni (gyakori pontatlan írásmóddal „Luccheni”) csak a költemény legvégén, legutolsó szavában neveztetik meg, áldozata, a fejedelmi hölgy sosem. Ebben természetesen az eseményközelség nyilvánvalóságának jeleit is kimutathatjuk (a későbbi kiadásokban már magyarázó jegyzetre volt szükség). Az apa „az *Ismeretlen*” (*l’Ignoto*), s talán ő a fel nem ismert,